

OPŁATY ZA USŁUGI WODNE W ROLNICTWIE W ŚWIETLE POLSKIEGO PRAWA I WYMAGAŃ UNII EUROPEJSKIEJ¹

Ewa Rauba

Wydział Inżynierii Zarządzania, Politechnika Białostocka

Dziekan: dr hab. inż. Joanna Ejdys

Słowa kluczowe: użytkownicy wód, rolnictwo, usługi wodne, opłaty, zasada zwrotu kosztów

Key words: water users, agriculture, water services, charges, principle of cost recovery

JELcode: Q580, Q250

S y n o p s i s. Użytkowników wody można podzielić na trzy podstawowe grupy: gospodarstwa domowe, przemysł i rolnictwo. Rolnictwo wykorzystuje zwykle nieoczyszczoną wodę pobraną bezpośrednio ze źródła do nawadniania pól uprawnych. Wraz z pojawieniem się uregulowań prawnych dotyczących usług wodnych wprowadzono zasadę zwrotu ich kosztów, która dotyczy wszystkich użytkowników. Rolnictwo w zakresie poboru wody powierzchniowej do nawadniania do 2018 roku nie ponosiło żadnych opłat. Celem opracowania jest przedstawienie systemu opłat za pobór wody do celów rolniczych w Polsce w nawiązaniu do wymogów Unii Europejskiej oraz zasady zwrotu kosztów za usługi wodne.

WSTĘP

Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody jest warunkiem rozwoju gospodarczego i społecznego każdego kraju. Zasoby wodne nie są jednak na świecie rozłożone równomiernie i dostęp do nich może być z różnych przyczyn ograniczony. Współczesne trendy w gospodarce zmierzają w kierunku rozwoju zrównoważonego. Takie podejście opiera się na uwzględnieniu możliwości wytwórczych środowiska i ograniczoności niektórych zasobów naturalnych przy planowaniu i realizacji działań zapewniających wzrost gospodarczy oraz wzrost poziomu życia ludności. Także odpowiednie kształtowanie gospodarki wodnej w rolnictwie jest uzależnione od prowadzenia właściwej polityki oraz stworzenia skutecznego systemu instrumentów finansowania.

W polskim prawie funkcjonują zasady korzystania z wód mające na celu zapewnienie odpowiedniej ilości wody spełniającej wymagania jakości do spożycia oraz umożliwienie rozwoju gospodarczego przy jednoczesnej ochronie zasobów wodnych. W związku z tym dostęp do wody najlepszej jakości (czyli do wód podziemnych) powinien być zapewnio-

¹ Badania zostały zrealizowane w ramach pracy nr S/WZ/1/15 i sfinansowane ze środków na naukę MNiSW.

ny przede wszystkim ludności do celów pitnych oraz dla przemysłu wymagającego wody o takiej jakości. Zaspokojenie pozostałych potrzeb wodnych, w tym do celów rolniczych, może nastąpić przez wykorzystanie wody o gorszych parametrach jakościowych, zwłaszcza wód powierzchniowych.

Rolnictwo, w przeciwieństwie do gospodarki komunalnej i przemysłu, korzysta zazwyczaj z wody nieprzetworzonej, pobieranej bezpośrednio ze źródła pierwotnego. Woda ta przeznaczana jest w znacznej mierze do nawodnień gruntów rolnych. Do niedawna w Polsce korzystanie z wód do celów nawodnień w rolnictwie nie było związane z ponoszeniem jakichkolwiek opłat. Rolnicy byli jedynymi użytkownikami wody nieponoszącymi kosztów związanych z jej poborem.

W odniesieniu do korzystania z wód Unia Europejska wprowadziła w ramowej dyrektywie wodnej pojęcie usług wodnych. Opłaty za usługi wodne mają być spełnieniem dwóch podstawowych zasad polityki wodnej, a mianowicie zasady wnoszenia opłat przez sprawcę zanieczyszczenia oraz zasady zwrotu kosztów usług wodnych. Zobowiązuje to państwa członkowskie do obciążenia opłatami wszystkich użytkowników wód w zakresie odpowiadającym kosztom korzystania przez nich z zasobów wodnych.

Celem artykułu jest przedstawienie systemu opłat za pobór wody do celów rolniczych w Polsce w relacji do przedstawionych zasad polityki wodnej Unii Europejskiej.

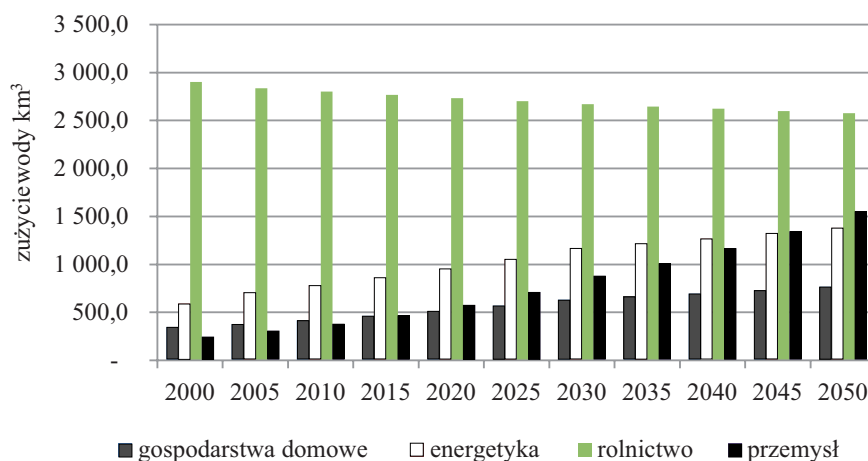
POBÓR WODY NA POTRZEBY ROLNICTWA

Z badań wynika, że rolnictwo odpowiada średnio za 70% globalnego poboru wody. Na całym świecie ponad 330 milionów hektarów użytków rolnych zostało wyposażonych w systemy nawadniające. Obszary nawadniane stanowią 20% wszystkich gruntów uprawnych, a pochodzi z nich 40% żywności produkowanej na świecie [www.worldbank.org].

Produkcja żywności jest bardzo wodochłonna i ocenia się, że do zaspokojenia dziennych potrzeb żywieniowych jednego człowieka zużywa się ponad 1300 m³ wody [Mioduszecki i in. 2011]. Prognozowane zmiany klimatu, w tym zmienność opadów, mogą doprowadzić do zwiększenia ryzyka suszy lub powodzi. Wzrost temperatury może wiązać się ze zwiększonym popytem na wodę [IPCC 2007].

Prognozy OECD, dotyczące zużycia wody do 2050 roku (rysunek 1.), pokazują, że roczne światowe zużycie wody na potrzeby rolnictwa będzie wynosiło około 2600 km³ wody [OECD 2007]. Rolnictwo stanowiło i będzie stanowiło sektor zużywający globalnie największe ilości wody.

W Europie rolnictwo odpowiada za 24% poboru wody, z którego jedynie około jednej trzeciej powraca do środowiska, co zatem istotnie wpływa na wielkość europejskich zasobów wodnych [Plan ochrony... 2014]. W Polsce użytki rolne zajmują 18810,1 tys. ha, co stanowi ponad 60% obszaru lądowego Polski. W 2016 roku powierzchnia nawadnianych gruntów rolnych i leśnych wyniosła 73202 ha i zużyto na ten cel 89870 tys. m³ wody [Rocznik statystyczny... 2017]. Z uwagi na duże zużycie wody do nawodnień w rolnictwie ważne staje się wprowadzenie i właściwe funkcjonowanie instrumentu ekonomicznego polityki wodnej, którym są opłaty za pobór wody.

Rysunek 1. Przewidywane do 2050 roku światowe zużycie wody według sektorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych [OECD 2007].

OPLĄTY ZA USŁUGI WODNE JAKO INSTRUMENT POLITYKI WODNEJ PAŃSTWA

Racjonalizację korzystania z zasobów naturalnych powinna zapewnić właściwa polityka ekologiczna państw i wynikające z niej wymagania sformułowane w postaci krajowego i międzynarodowego prawodawstwa. Trudno egzekwować prawo bez instrumentów wspierających, takich jak instrumenty ekonomiczne. Filarem wielu systemów instrumentów ekonomicznych polityki ekologicznej są opłaty ekologiczne, do których zaliczane są opłaty za usługi wodne.

Opłaty ekologiczne powinny spełniać dwie funkcje, a mianowicie: dochodotwórczą (funduszową) oraz bodźcową (stymulacyjną). Mają one stanowić więc dochód jednostek państwowych lub samorządowych i umożliwiać finansowanie działań z zakresu ochrony środowiska. Jednocześnie mają działać motywująco na podmioty korzystające ze środowiska, prowadząc do oszczędnego, racjonalnego korzystania ze środowiska oraz ograniczania emisji substancji zanieczyszczających. Podmiot korzystający ze środowiska ma wybór pomiędzy realizacją działań chroniących środowisko a wnoszeniem wyższych opłat ekologicznych. Żeby opłaty mogły spełniać funkcję stymulującą przedsiębiorstwa do podejmowania inwestycji w dziedzinie ochrony wód, ich stawki powinny być ustalone na takim poziomie, aby zmniejszenie wysokości opłat płaconych przez podmiot w związku z realizacją przedsięwzięć ograniczających zużycie surowców naturalnych lub zanieczyszczenie środowiska była równa lub większa od kosztów funkcjonowania takiego przedsięwzięcia. W związku z tym tylko odpowiednio wysoki poziom opłat zapewni spełnienie ich funkcji bodźcowej. Z drugiej strony trzeba jednak wziąć pod uwagę opłacalność realizowanych przedsięwzięć i to, że wysokość opłat przenosi się na cenę towarów, których wyprodukowanie związane było z ponoszeniem opłat ekologicznych [Miłaszewski 2010].

Pojęcie usług wodnych zostało sformułowane w ramowej dyrektywie wodnej (RDW), wedle której usługi wodne oznaczają wszystkie usługi, które dla gospodarstw domowych, instytucji publicznych lub innej działalności ekonomicznej umożliwiają:

- pobór, gromadzenie w zbiornikach, magazynowanie, uzdatnianie i dystrybucję wód powierzchniowych lub podziemnych;
- zbieranie ścieków i urządzenia oczyszczające, które następnie odprowadzają oczyszczone ścieki do wód powierzchniowych [Dyrektywa 2000/60/EC].

W polskim prawie usługi wodne zostały zdefiniowane w ustawie *Prawo wodne* jako usługi polegające na zapewnieniu gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą możliwości korzystania z wód w zakresie wykraczającym poza zakres powszechnego korzystania z wód, zwykłego korzystania z wód oraz szczególnie korzystania z wód [Prawo wodne 2017]. Usługi wodne obejmują zatem pobór wód powierzchniowych i podziemnych oraz odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi.

Zgodnie z RDW usługi wodne mają być realizowane zgodnie z dwiema podstawowymi zasadami polityki wodnej Unii Europejskiej, a mianowicie:

- zasadą zwrotu kosztów usług wodnych,
- zasadą „sprawca zanieczyszczenia płaci”.

W odniesieniu do zasady zwrotu kosztów usług wodnych RDW wskazuje na uwzględnienie kosztów ponoszonych przez operatorów usług wodnych oraz kosztów środowiskowych i zasobowych. Natomiast zasada „sprawca zanieczyszczenia płaci” wymaga określenia wkładu różnych użytkowników zasobów wodnych, tj.: przemysłu, gospodarki komunalnej i rolnictwa, w pokrycie kosztów usług wodnych.

Koszty środowiskowe wynikają ze strat spowodowanych zanieczyszczeniem zasobów wodnych. Natomiast koszty zasobowe związane są z utratą pewnych możliwości na skutek eksploatacji zasobów wodnych przekraczającej zdolność do ich samoodtworzenia.

Internalizację kosztów zasobowych w polskim systemie instrumentów ekonomicznych ochrony wód stanowią opłaty za pobór wody [Miłaszewski, Rauba 2010].

Z usług wodnych korzystają trzy grupy użytkowników, a mianowicie: odbiorcy komunalni, przemysł oraz rolnictwo. Dwie pierwsze grupy były nie tylko beneficjentami, lecz także partycypowały w kosztach zasobowych i środowiskowych. Rolnictwo do 2018 roku nie było obciążone żadnymi opłatami w odniesieniu do poboru wód do nawadnień. Dopiero wprowadzenie przez RDW zasady zwrotu kosztów usług wodnych spowodowało, że opłatami objęte zostało także rolnictwo.

ZASADA ZWROTU KOSZTÓW USŁUG WODNYCH A OPŁATY ZA POBÓR WODY DO CELÓW ROLNICZYCH

Racjonalne wykorzystanie wody do celów rolniczych zależy od skuteczności działania narzędzi politycznych, które powinny skłaniać podmioty sektora rolnictwa do stosowania bardziej wydajnych praktyk w zakresie nawadniania. W przeszłości przepisy dotyczące ustalania cen wody obowiązujące w niektórych państwach europejskich nie nakładały na rolników obowiązku oszczędnego gospodarowania wodą. Rolnicy w tych

państwach rzadko ponosili rzeczywiste koszty związane z korzystaniem z wody, w tym koszty środowiskowe i koszty zasobowe. Także dotacje rolne przyznawane w ramach wspólnej polityki rolnej UE (WPR) oraz inne środki pośrednio zachęcały rolników do uprawy roślin wymagających dużej ilości wody przy wykorzystaniu niewydajnych rozwiązań [www.eea.europa.eu 19-02-2018].

Problem opłat za wodę lub cen wody nie jest łatwy do rozwiązania. Opłaty często są stosowane w ograniczonym zakresie i nie do końca pokrywają faktyczne koszty poboru wody. W niektórych kulturach i systemach politycznych niedopuszczalne jest obciążanie opłatami za wodę. Mogą one jednak być na przykład elementem składowym opłaty za usługi irygacyjne, z podkreśleniem, że opłata jest pobierana za usługę dostarczania wody użytkownikowi, a nie za samą wodę. Istotne znaczenie ma zatem miejsce kosztów zasobowych w ogólnej cenie wody.

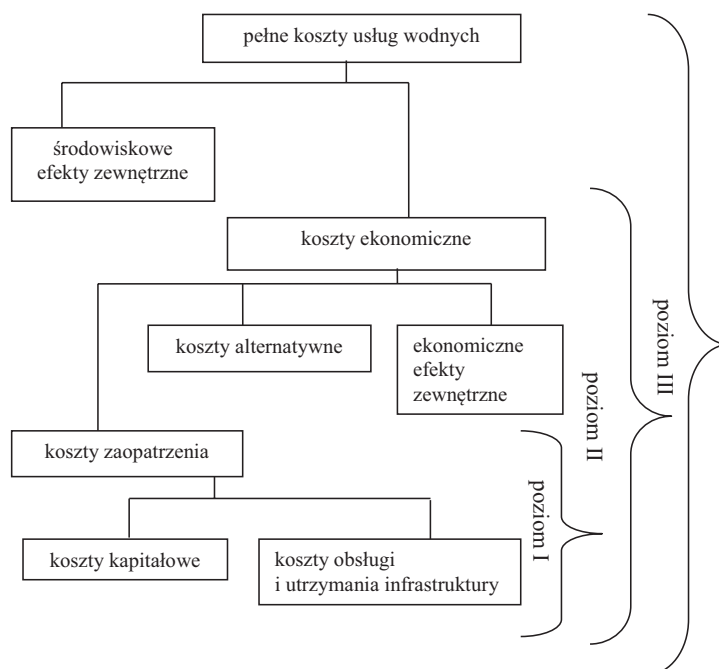
Pełna analiza kosztów związanych z poborem wody została przedstawiona przez GWP [Global Water Partnership 2000]. Wskazuje ona elementy, które mogą zostać uwzględnione przy obliczaniu kosztów dostarczania wody, czyli kosztów usług wodnych (rysunek 2.). Mogą być one odmiennie interpretowane w różnych krajach. W niektórych krajach OECD pełen zwrot kosztów odnosi się wyłącznie do kosztów eksploatacji i utrzymania systemów. Czasami także, oprócz tych kosztów, uwzględnia się koszty kapitałowe. Nie ma jednak jednolitego sposobu ustalania kosztów kapitałowych w odniesieniu do wartości sprzętu. Określanie tych kosztów może opierać się na kosztach wymiany sprzętu eksploatowanego aktualnie lub na wartości rzeczywistej sprzętu zakupionego w określonym czasie. Oba podejścia przyjmowane są w literaturze przedmiotu, w zależności od sytuacji. W przypadku transferu aktywów z własności publicznej do prywatnej, wartości kapitału aktywów mogą być określane przy użyciu historycznych kosztów budowy, a nie aktualnej wartości zastępczej.

Opierając się na analizie kosztów GWP, można wyróżnić trzy poziomy zwrotu kosztów:

- poziom I – zwrot kosztów zaopatrzenia w wodę, w tym kosztów wynikających z obsługi i utrzymania infrastruktury oraz kosztów kapitałowych;
- poziom II – zwrot kosztów ekonomicznych, czyli kosztów zaopatrzenia oraz kosztów alternatywnych i ekonomicznych efektów zewnętrznych;
- poziom III – pełen zwrot kosztów usług wodnych, czyli zwrot kosztów ekonomicznych oraz środowiskowych efektów zewnętrznych (rysunek 2.).

Zwrot kosztów usług wodnych rozumiany jest najczęściej jako osiągnięcie poziomu I. Koszty zaopatrzenia obejmują koszty związane z dostarczaniem wody bez uwzględnienia efektów zewnętrznych (efekty zewnętrzne są pośrednimi konsekwencjami lub efektami ubocznymi dostarczania wody do określonego użytkownika lub sektora). Składają się na nie koszty obsługi i konserwacji infrastruktury irygacyjnej oraz inwestycje kapitałowe.

Na II poziomie zwrotu kosztów usług wodnych następuje pełen zwrot kosztów ekonomicznych, które obejmują koszty zaopatrzenia oraz tak zwane koszty alternatywne i efekty zewnętrzne. Koszty alternatywne powstają wtedy, gdy przez wykorzystanie wody przez jednego użytkownika inny użytkownik jest tej możliwości pozbawiony. Natomiast jeżeli inne wykorzystanie wody ma wyższą wartość społeczno-ekonomiczną, to z powodu niewłaściwej alokacji zasobów wodnych lub ich nieefektywnego wykorzysta-

Rysunek 2. Pełne koszty usług wodnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bosworth i in. 2002].

nia, z ekonomicznego punktu widzenia, generowane są pewne koszty dla społeczeństwa, które można nazwać ekonomicznymi efektami zewnętrznymi [Bosworth i in. 2002].

Pełen zwrot kosztów usług wodnych jest realizowany na poziomie III, na którym uwzględnia się zwrot kosztów ekonomicznych oraz środowiskowe efekty zewnętrzne. Są to efekty transferowane przez środowisko przyrodnicze. Transfer ten wynika z użytkowania środowiska w taki sposób, że zmniejszają się jego zasoby i walory oraz pogarsza się jakość świadczonych przez nie usług [Ligus i in. 2015].

Unia Europejska, przyjmując zasadę zwrotu kosztów usług wodnych, wskazuje na zwrot kosztów dostarczenia wody oraz zwrot kosztów zasobowych. W *Prawie wodnym* koszty zasobowe rozumiane są jako wartość utraconych korzyści, które mogłyby być osiągnięte, gdyby zasoby wodne i ich zdolność do samoodtwarzania nie były zmniejszane przez podmioty aktualnie je użytkujące [Prawo wodne 2017]. Można więc stwierdzić, że zwrot kosztów usług wodnych określony w RDW odpowiada II poziomowi pełnych kosztów usług wodnych, czyli odnosi się do zwrotu kosztów zaopatrzenia i kosztów ekonomicznych.

W odniesieniu do opłat za pobór wody do celów rolniczych można zauważyć istotne różnice w cenie wody i mechanizmach naliczania opłat, nawet w ramach jednego kraju. Różnice te mogą odzwierciedlać różne cele, różne źródła wody, stopnie niedoboru wody lub stosowanie różnych systemów nawadniania, odnosić się do różnych typów gospodarstw lub wynikać z celów społeczno-gospodarczych danego kraju lub regionu.

Należności za pobór wody mogą uwzględniać:

- opłatę związaną ze specyfiką nawadnianego obszaru – może się różnić w zależności od uprawy lub pory roku,
- opłatę za ilość pobranej wody – stawka za m³.

Opłata może także łączyć te dwa elementy i być dwuczłonowa, czyli zawierać opłatę stałą związaną z obszarem poboru wody oraz opłatę zmienną wynikającą z ilości pobranej wody [Wichelns 2010]. Wejście w życie RDW i zawartej w niej zasady zwrotu kosztów usług wodnych wpłynęło na zmianę poziomu cen wody pobieranej do nawodnień. Poziom opłat za wodę w wybranych krajach europejskich zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Zmiany cen wody pobieranej do nawodnień w wybranych krajach europejskich przed wprowadzeniem RDW i po nim

Kraj	Opłata za wodę do nawodnień przed przyjęciem RDW [€/m ³]	Opłata za wodę do nawodnień po przyjęciu RDW [€/m ³]
Cypr	0,17	0,24
Grecja	0,011–0,137	0,054–0,645
Włochy	0,04–0,07	0,01–0,80
Francja	104 €/ha	0,23–1,50
Portugalia	0,02	-
Hiszpania	0,02–0,096	-

Źródło: [Giannakis i in. 2016].

Zespół badaczy Eliasa Giannakisa oszacował stopień zwrotu kosztów poboru wody do nawodnień w wybranych krajach europejskich. Dla Hiszpanii wyniósł on około 87%, dla północnych Włoch 50-80%, południowych Włoch 10-30%, Cypru 56%, Grecji 54%, Francji 95%, a dla Portugalii 23% [Giannakis i in. 2016].

OPŁATY ZA USŁUGI WODNE W POLSKIM ROLNICTWIE

W Polsce opłaty za pobór wody do nawodnień zostały wprowadzone dopiero, kiedy zaczęła obowiązywać ustawa *Prawo wodne* z 2017 roku. Do 2018 roku rolnicy nie ponosili opłat z tytułu poboru wód do nawodnień. Obecnie obowiązująca opłata stanowi ekwiwalent kosztów zasobowych jako jeden z elementów opłat za usługi wodne.

W Polsce korzystanie z wód obejmuje użytkowanie powszechne, zwykłe oraz szczególne. Zgodnie z definicją usług wodnych, nie obejmują one korzystania z wód do zaspokojenia potrzeb gospodarstwa rolnego bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych. Nie obejmuje także zwykłego korzystania z wód, czyli poboru wód podziemnych lub powierzchniowych w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m³ na dobę oraz wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi w ilości także nieprzekraczającej łącznie 5 m³ na dobę [Prawo wodne 2017].

Opłaty za usługi wodne uiszczą się za pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych oraz wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi. Opłata za usługi wodne

w odniesieniu do poboru wód składa się z opłaty stałej oraz opłaty zmiennej uzależnionej od ilości pobranej wody. W przypadku poboru wód do celów rolniczych nie ponosi się opłaty stałej. Wysokość opłaty naliczana jest przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Zgodnie z ustawą *Prawo wodne* opłatę należy wnieść na rachunek bankowy Wód Polskich w 4 równych ratach kwartalnych nie później niż do końca miesiąca następującego po upływie każdego kwartału. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2017 r. wysokość opłaty zmiennej za pobór wód podziemnych pobranych za pomocą urządzeń pompowych na potrzeby nawadniania gruntów i upraw wynosi 0,05 zł za 1 m³. Natomiast do celów rolniczych na potrzeby zaopatrzenia w wodę ludzi i zwierząt gospodarskich stawki opłaty wynoszą 0,068 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych oraz 0,040 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych [*Rozporządzenie Rady Ministrów 2017*].

Zgodnie z szacunkami Ministerstwa Środowiska około 60 000 gospodarstw, czyli około 8% gospodarstw rolnych, zostanie objętych opłatami za pobór wody. Opłaty za wodę w rolnictwie dotyczą wyłącznie sztucznie pobieranych wód w ilościach, które przekraczają 5 m³ na dobę (tj. w ilościach przekraczających zwykłe korzystanie z wód). Opłata nie będzie zatem obejmować niewielkich gospodarstw rolnych, a jedynie gospodarstwa wysokotowarowe. Opłaty za wodę nie będą dotyczyły rolników, którzy korzystają wyłącznie z wody dostarczanej wodociągami i którzy już ponoszą opłaty z tego tytułu. Gospodarstwa rolne, które korzystają z wód w ramach zasady zwykłego korzystania z wód, tj. w ilościach nieprzekraczających 5 m³ bezzwrotnego poboru wody, również nie ponoszą dodatkowych opłat [www.mos.gov.pl].

Rolnicy, którzy zaplanowali magazynowanie wody deszczowej, systemy melioracji i naturalnego nawadniania gruntów (przeziąki), nie będą ponosili opłat za wykorzystanie wód, jeśli nie będzie wiązało się to ze sztucznym nawadnianiem i mechanicznym poborem wody.

Opłaty za usługi wodne związane są także z odprowadzaniem ścieków. Z opłat za usługi wodne zwolnione jest wprowadzanie ścieków do ziemi w celu rolniczego wykorzystania w przypadku posiadania pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia na takie ich wykorzystanie. Istotne jest jednak, że roczne i sezonowe dawki ścieków wykorzystywanych rolniczo nie mogą przekroczyć zapotrzebowania roślin na azot, potas i wodę oraz utrudniać przebieg procesu samooczyszczania się gleby.

PODSUMOWANIE

Pojęcie usług wodnych zostało wprowadzone w Unii Europejskiej przez ramową dyrektywę wodną, która nakazała wprowadzenie zasady zwrotu kosztów usług wodnych. Dotyczy ona pokrycia przez użytkowników wód kosztów wynikających z dostarczenia wody odbiorcom oraz kosztów zasobowych. Internalizacją kosztów zasobowych, związanych z poborem wód, są funkcjonujące w Polsce i UE opłaty za usługi wodne. Spełnienie zasady zwrotu kosztów usług wodnych pociągnęło za sobą konieczność obciążenia kosztami usług wodnych wszystkich użytkowników wód. W związku z tym ustawą *Prawo wodne* z 2017 roku wprowadzono opłaty za usługi wodne dla rolnictwa. Dotyczą one jedynie poboru wód podziemnych, natomiast pobór wód powierzchniowych do nawodnień nie jest obciążony obowiązkiem uiszczenia opłaty za usługi wodne. Takie podejście do

opłat za pobór wody ma prowadzić do oszczędnego korzystania z zasobów wód podziemnych, które powinny być ujmowane przede wszystkim do celów spożycia przez ludzi.

Zgodnie z ideą opłat ekologicznych, opłaty za pobór wody do celów rolniczych powinny spełniać funkcję bodźcową oraz dochodotwórczą. Badania potwierdziły, że opłaty za pobór wód, które odzwierciedlają rzeczywiste koszty pozyskania wody i skutecznie działający systemem ściągania tych opłat, prowadzą do tego, że rolnicy zmniejszają ilość zużywanej wody, gdyż podejmują działania na rzecz podniesienia wydajności wykorzystania wody [Stein i in. 2016]. Opłaty za usługi wodne w rolnictwie spełniają także drugą funkcję, czyli dochodotwórczą, stanowiąc dochód Wód Polskich.

Opłaty za usługi wodne w rolnictwie, jako nowy instrument polityki wodnej, budzą wiele kontrowersji, ponieważ zostali nimi obciążeni użytkownicy wód, którzy mieli bezpłatny dostęp do wody zagwarantowany prawnie. Lata doświadczeń dopiero pokażą, czy opłaty za usługi wodne w rolnictwie spełnią swoje funkcje.

LITERATURA

- Bosworth B., Cornish G., Perry C., van Steenberg Frank 2002: *Water Charging in Irrigated Agriculture*, Report OD 145, p. 2.
- Dyrektywa 2000/60/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23.10.2000 roku w sprawie ustanowienia ram działalności Wspólnoty w dziedzinie polityki wodnej. Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich L. 327/1.
- Giannakis Elias, Bruggeman Adriana, DjumaHakan, Kozyra Jerzy 2016: *Water pricing and irrigation across Europe: Opportunities and constraints for adopting irrigation scheduling decision support systems*, in: *Water Science & Technology Water Supply* 16(1), p. 245-252.
- Global Water Partnership 2000: *Integrated Water Resources Management*. TAC Background Papers, no. 4. Technical Advisory Committee (TAC). Stockholm, Sweden. <https://www.gwp.org/globalassets/global/toolbox/publications/background-papers/04-integrated-water-resources-management-2000-english.pdf>.
- <http://www.worldbank.org/en/topic/water-in-agriculture> (dostęp 25-03-2018).
- <https://www.eea.europa.eu/pl/articles/woda-na-potrzeby-rolnictwa> (dostęp 19-02-2018).
- <https://www.mos.gov.pl/kalendarz/szczegoly/news/oplaty-za-wode-w-rolnictwie> (dostęp 30-03-2018).
- IPCC 2007: *Contribution of working group III to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Ligus Magdalena, Poskrobko Tomasz, Sidorcuk-Pietraszko Edyta 2015: *Pozaśrodowiskowe efekty zewnętrzne w lokalnych systemach energetycznych*, Fundacja Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych, Białystok, s. 62.
- Miłaszewski Rafał 2010: *Stosowanie ekonomicznych zasad ramowej dyrektywy wodnej* [w] *Kierunki rozwoju zaopatrzenia w wodę do picia*, Zbigniew Heidrich (red.), Wyd. Seidel-Przywecki Sp. z o.o., s. 29-39.
- Miłaszewski Rafał, Rauba Ewa 2010: *Określanie opłat za usługi wodne zgodnie z wymaganiami Ramowej Dyrektywy Wodnej Unii Europejskiej*, „Ekonomia i Środowisko”, nr 2, s. 66-80
- Mioduszewski Waldemar, Szymczak Tomasz, Kowalewski Zbigniew 2011: *Gospodarka wodna jako dyscyplina naukowa w służbie rolnictwa*, „Woda-środowisko-obszary wiejskie”, t. 11 z. 1 (33), s. 183.
- OECD *Environmental Outlook Baseline, 2007* <https://www.oecd.org/env/resources/44898167.xls>.

- Plan ochrony zasobów wodnych Europy*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2014, <http://europe-direct.kolobrzeg.eu/wp-content/uploads/2015/11/Plan-ochrony-zasob%C3%B3w-wodnych-Europy.pdf> (dostęp 25-03-2018).
- Rocznik statystyczny rolnictwa 2017*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018.
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie jednostkowych stawek opłat za usługi wodne Dz.U. 2017 poz. 2502.
- Stein Ulf, Özerol Gül, Tröltzsch Jenny et. al. 2016: *European Drought and Water Scarcity Policies*, in: Bressers H., Bressers N., Larrue C. (eds.), *Governance for Drought Resilience. Land and Water Drought Management in Europe*, Heidelberg, SpringerOpen, 17-43.
- Prawo wodne Dz.U.2017 poz. 1566.
- Wichelns Dennis 2010: *Agricultural Water Pricing: United State*, HANOVER COLLEGE, INDIANA, UNITED STATES OF AMERICA, OECD <http://www.oecd.org/water/> (dostęp 29-03-2018).

Ewa Rauba

*CHARGES FOR WATER SERVICES IN POLISH AGRICULTURE
UNDER THE NATIONAL LAW AND THE REQUIREMENTS
OF THE EUROPEAN UNION*

Summary

Water users can be divided into three basic groups: households and individuals using water for drinking, industry and agriculture. Agriculture, contrary to municipal services and industry, uses usually non-purified water collected directly from the source. Such water is usually used to water arable land. The European Union included in its Water Framework Directive the term of water services. With the appearance of the term of water services, the principle of cost recovery of water service costs was introduced. This rule relates to all users of water services, including agriculture. In Poland agriculture in the context of surface water extraction for irrigation, did not have any charges imposed until 2018. The aim of this article was to present the charge system for water extraction for agriculture purposes in Poland in comparison to the requirements of the European Union and the principle of cost recovery for water services.

Adres do korespondencji:
dr inż. Ewa Rauba (orcid.org/0000-0001-8252-2352)
Wydział Inżynierii Zarządzania, Politechnika Białostocka
ul. Ojca Tarasiuka 2, 16-001 Kleosin
e.rauba@pb.edu.pl